

**ЦВЕТАН СЕВЕРСКИ
САЛ В МОРЕТО НА
САМОТАТА
И НЕРЕШИТЕЛНОСТТА
МОЖЕ ДА ПОСТИГА
ПОБЕДИ,НО ТЕ СА С ВКУС НА
ПОРАЖЕНИЯ**

chitanka.info

„Да обичаш е по-добре, отколкото да си обичан. Много по-сигурно е.“

Франц Кафка (Franz Kafka)

Отварям входната врата на една особена къща, чиято перспектива е надолу. Прозорците привидно гледат на юг, но наклонът им издайнически сочи земята. И не си мислете, че тази къща е здраво вкопана, защото тя цялата е изградена от недоразумения и своенравия, плаващи върху водите на несигурността. Обитава я един оригинален литературен творец, чиито произведения не остаряват с времето, а получават все ново и ново очарование от разнопосочните тълкувания. (Според Албер Камю „при него се оказваме на пределите на човешкото мислене“.)

Първородният наследник на дребния пражки търговец Херман Кафка, недоволникът Франц, отдавна спи, но ние няма да чакаме неговото пробуждане, защото то е невъзможно, а ще разходим въображението си из интимния му свят с помощта на писмата му. Писал е много писма — повечето до любимите си — и всяко едно от тях нанася щрих върху портрета му. В тези писма е цялата му биография. В тях е и характерът му — пределно сложен и противоречив, за да е същност на обикновен човек.

Сред запазените писма се отделят адресираните до първата му муза — берлинчанката Фелице Бауер, защото те документират подробно развитието на интимните му чувства и са своеобразен албум с безброй моментни състояния на живота му.

С какво е спечелила симпатиите му двайсетгодишната стенографка Фелице Бауер в онази паметна тяхна първа среща на 13 август 1912 година в дома на приятеля му Макс Брод, когато Франц пристигнал само да остави окончателния си подбор на дневниците „Размисъл“, а сварил въпросната дама и останал в компанията ѝ? Та тя външно с нищо не е блестяла! Ето как той самият я нарисувал: момиче „с костеливо пусто лице, което открито носи своята пустота, с почти пречупен нос, с руса жилава коса и мощна брадичка“.

С какво го е привлякла тогава?

Навярно с това, че е била реална девойка, а не измислен женски образ от територията на творческите му неразбории. С това, че е седяла на сантиметри от него и му се е усмихвала мило, когато той ѝ показвал снимките от пътуването си до Ваймар. С това, че не е издърпала веднага ръката си, когато той „случайно“ я задържал. И колко естествено е приела той и тя заедно някой ден да посетят Обетованата земя! Почти лековерно от нейна страна. А може би само от любезност? Навярно го е харесала, щом така звънко се е смяла на неговите остроумици — Франц за пръв път общувал непринудено, дотогава в компании винаги се бил стеснявал. (Имал е само един „срамен“ епизод с продавачка, но онова не съдържало първо влюбване, а по-скоро недовършен акт на юношеско любопитство, та е изхвърлен от спомените му поради непригодност.)

Тази вечер всичко вървяло като на шега. И се (така си мислила тя) приятел на познатия ѝ писател Макс Брод, за когото научавала по нещичко от самата негова тънко изрязана уста. Висок и малко прегърбен младеж, с дълги кльощави крака, тесни и приведени рамене, с малка глава и ниско зле оформено чело; неуспяло да възмъжее момче с очи, в които шумно горят различни огньове... Очи, които гледат през теб като през стъкло... Но те задържат в своя обсег задълго.

Фелице още не познавала неговата истинска неувереност, но усещала чрез думите му неговата сложност, която ѝ предлагала не само очакваното. Тя още нямала основание да се стъписва пред наситените му със съдържание мисли, това ѝ предстояло, поела само предния фронт на неговите любезни атаки и се забавлявала. (Защо да не му обещае повече, когато случаят едва ли ще ѝ предложи задължението да го изпълни?) Тази първа среща с нищо не подсказвала, че ще стане начало на една любов страдание и за двамата.

Вечерта приключила с приветливо сбогване, но само след три седмици той положил началото на една вълнуваща и за двамата кореспонденция. Още на 20 септември след приключване на работното му време в кантората Франц вмъкнал под валяка на пишещата машина бланка на Застрахователния институт за работнически злополуки, където се трудел без особена охота, и започнал да реди думите, от които насетне ще се получи примка за младото женско сърце. Франц не бил любовник, още по-малко ловък любовник, той започнал и

завършил тази показателна в много отношения кореспонденция като писател. До този момент бил правил опити над белетристични късове, няколко глави от роман и дневник, сега навлязъл в нов за него жанр — епистоларния, който му давал възможност да се саморазкрива без ограничения. А Франц обичал това.

Още във второто си писмо описал своята нервност, своята несигурност, от която след много натрупвания се получавала някаква сигурност, вмъкнал фрази и за непостоянната си памет. Внушил, че неговата слабост непрестанно воювала срещу всяка проява на власт. Дори и в семейството му. Но не пропуснал да каже на момичето как се радва на нейното първо писмо и да разгърне интереса си към нея с повика тя да му пише не обикновени писма, а дневник за всичко онова, което пълни дните ѝ. За да я опознаел. Не пропуснал да ѝ напомни за обещанието ѝ да посетят Палестина — той само в ролята на неин кореспондент. Неин! Сладка трошица интимност, която Фелице навярно е приела с трепет.

Трепети е изпитвал и Кафка, защото за няколко дена под перото му се появили няколко разказа. И той ѝ съобщил, че в „Поетичен алманах“ са включили и нещо негово — „Присъдата“, с посвещението „На госпожица Фелице Б.“. Писмото завършвало с „Ваш Франц К.“. Поласкана трябва да е била обикновената във всяко отношение Фелице Бауер от това внимание, отпуснато щедро от милостивия Франц, който обаче го използвал и като стъпка към сърцето ѝ. Поласкана била по-скоро от жеста, отколкото от смисъла му, защото на тази млада особа липсвало истинското отношение към литературата, за нея един разказ имал значение на случка и нищо повече. (Питал съм се що за мишена си е избрал Кафка. И съм си отговорял все това: творецът тогава е бил само на 24 години...) А може би в онзи момент съзнанието му е възприело Фелице като литературен обект — та той е можел да праща подобни писма със същия успех и до друга. Със същия успех, защото Франц Кафка е човек, който никога не се е навеждал, за да бъде чут. И чест прави на обикновената Фелице Бауер, че години наред непрестанно се е надигала, за да се докосне до значението на неговите височини. Колко успешно — е друга тема. И драма, защото всичките му опити да я изтръгне от гнездото на бюргерството (в житейския смисъл на думата) останали несполучливи.

Наред с разкриването на своите недостатъци в писмата си до Фелице Кафка предявявал и някои изисквания — в посоката на нейното духовно израстване. Препоръчвал ѝ книги за прочит, поднасял ѝ нагледни уроци по начин на изразяване, разгръщал нови страници от ненаписаната книга на живота, в която и тя трябвало да остави следи. Смял съм се над редове от 29 декември 1912 г., където Кафка се шегува с „ревността“ си от писателите, които тя чете. Но нека цитирам:

„Любима, да ти разказвам ли що за жалък човек съм аз? Не е ли по-добре да премълча, за да не си навредя пред теб? Но не трябва ли все пак да ти го кажа, след като ние сме така близки, че повече не би било възможно, а времето и пространството са нашите врагове. И така, трябва да го кажа... Ревнувам те от Верфел, Софокъл, Рикарда Хух, Лагерльоф, Якобсен. Ревността ми детински се радва, че наричаш Ойленберг Херман вместо Херберт, докато Франц без съмнение ти се е набило в мозъка.“

(Дали се е засегнала от тънката му ирония? Едва ли.) Тя с охота му разказвала театралните постановки, на които била присъствала, въпреки че той недолюбвал театъра...

За каквото и да ѝ пишел обаче, Кафка не пропускал да отбележи слабостите си — своята физическа немощ, стигаща до уродливост. Любимата му фраза била „аз съм най-мършавият човек, когото познавам“, изтъквал своята боязливост, своята нервност, неумението си да общува, да търпи другия до себе си... Своенравието си. Тя трябвало да знае, че Франц е дете, което иска да владее „малките мащаби“ на света, и в същото време — антидетето, което се ужасява от присъствието на деца, т.е. от шума им. Пишел и за своето отчуждение от семейството, от града, в който е роден и в който живее, от всичко, което го обкръжавало. Сякаш искал да я отблъсне! Ефектът обаче се оказал обратен, защото Фелице отчитала степента на неговата искреност. Заговорило състраданието ѝ и се привързала към непознатия ѝ доскоро млад човек. Не се забравят писма, които завършват така:

„... бъди здрава, любима моя, последна целувка. Подписвам се — Франц, и съм самотен. Но все пак не съм сам, защото си мисля, че и след подписа си мога да те целуна. Любима, ако и при истинските ни срещи някога ще бъде така трудно да се разделя с тебе както сега, ще се убедиш, че мъката, която съм ти причинил с писмата си, е дреболия в сравнение с теглата от истинското общуване с мен. Довиждане, мила моя.“

Писал го е в нощта на 3 срещу 4 декември 1912 г. Фелице изглежда се е почувствала обичаща, а обичащите бързо израстват. По правило те надминават възможностите си.

След половингодишна наситена кореспонденция (често и по две писма на ден) най-сетне двамата се срещнали в Берлин. Формалният повод (поне за Франц) бил еврейският празник Пасха, но подбудата — от интимно естество. Като практична германка Фелице не пропуснала възможността да го запознае със семейството си. Изглежда родителите ѝ са се представили добре на срещата, защото Франц обещал да пише на баща ѝ. Работата намирисвала на годеж. Все още не. У колебливия по природа Кафка се промъкнало съмнение в разумността на един подобен акт. Картините на въображението му изглеждали по-различни. Чувствал, че не е готов за брак с всичките произтичащи от това обстоятелства.

Франц още от дете имал навика да се самонаблюдава, познавал се повече от всеки друг. Години наред преповтарял в мислите си своите недостатъци, в онзи момент определено смятал, че вкупом те го правят непригоден за семейство. Та той до родителите си не успява да намери мястото си!

С Фелице се срещнал отново в Берлин подир два месеца (10–11 май 1913 г.), но тази нова среща още повече го стъписала. Колко бил объркан, личи от писмото му на 15 юни. Там четем: **„Но какво всъщност искам от теб? Какво ме тласка към тебе? Защо не отстъпя, защо не се съобразя поне с едно знамение? Под претекст, че искам да те освободя от себе си, аз сам се притискам в тебе“**. Няколко дена по-късно той ѝ написал от Прага: **„Сигурно вече**

разбираш особеното ми положение. Между мене и тебе стои, независимо от всичко останало лекарят“.

Франц никога не се е чувствал здрав, въпреки младостта си! В случая той подсилвал своята болезненост до самообвинение в непригодност за нормален живот. В същото писмо четем и това:

„Всичко, което говориш за равностойност и т.н., не е нищо друго, освен фантазия... Та аз съм нищо, абсолютно нищо! Бил съм във «всяко отношение нещо повече» от тебе? Да преценявам донякъде хората и да се вживявам в тях, мога, но мисля, че никога не съм срещал човек, който постоянно, и то тук, в живота, в общуването си с хората би могъл да бъде, общо погледнато, по-жалък, отколкото съм аз.“

И още:

„Единственото ми притежание са някакви сили, които в необозрими за нормалното състояние дълбини се концентрират в литературата...“ И отново: „Действително смятам, че съм непригоден за човешко общуване.“

За да обобщи накрая: **„От всичко казано би могло да се заключи, че съм роден да живея в самота...“.**

Студена струя върху жарта!

Но струята се оказала не е от вода. Като последователна и неотстъпчива в намеренията си млада дама, влюбена достатъчно силно, за да следва чувствата си, Фелице не се отдръпнала заради проявите му на резервираност, напротив — опитала се да вдъхне у любимия необходимата доза увереност. Изглежда не успяла, защото писмата му през следващите месеци били общо взето хладни.

Не само за разтуха Франц предприел пътешествие из Италия — нали мразел да живее в родния си град и в къщата на своето семейство, използвал всяка възможност „да отиде някъде“. От Верона той й писал, че връзката им е безперспективна. Това би отчаяло всяка жена, Фелице била само объркана. И направила грешен ход: изпратила приятелката си Грете Блох в Прага: да поговори със завърналия се Франц, да разбере какви са всъщност намеренията му, за да е наясно какво може да очаква. Приятелката й била малко по-обаятелна от нея и Кафка забелязал това. Разговаряли двамата за нещата от живота няколко седмици, та сетне Грете имала основание да твърди, че „връзката им е родила син“, после се завърнала при Фелице в Берлин със съмнителни сведения. Франц смятал, че посредством „интересната“ Грете е въвел в повествованието си нова героиня и започнал и на нея да пише писма. Тайно от приятелката си. Писал й не само за себе си, но и за Фелице Бауер. И то невинаги ласкави неща. (И той напускал понякога красивия дом на себеуважението.)

Зимата на 1914 година за него била поредна зима на недоволство от всичко, включително и от случайните връзки — все по-често започнал да мисли за устойчивостта на чувствата у Фелице. И с идването на пролетта обновил намерението си да създаде с нея семейство. Усетът му подсказвал, че именно тя е подходящият партньор. В средата на април двамата се срещнали в Берлин, а в края на май завел семейството си на сгледа у Бауерови. И когато всичко в подробности било уговорено, Франц развалил годежа. Обладали го съмнения, че може да изгради семейство. Познавал своето изобилие от слабости, за да се зальже, че би успял.

Изоставил мисълта за брак през следващите няколко години, посветил времето си на творчество. През този именно период написал няколко новели за сборника „Селски лекар“, сред които и шедьовъра „В наказателната колония“; работил плодотворно над романа „Процесът“, порадвал се на публикуването на „Преображението“ и „Пред закона“; изтърпял едно публично литературно четене в Мюнхен; посетил няколко санаториума, изпълнил и няколко служебни командировки, които съчетал с наслада от природата. Имал и дни за разтуха, така да се каже.

Не забравил Фелице обаче. След срещата им през 1915 година в Роденбах образът й възстановил контурите си. Продължил да й пише,

макар и без пламенни обръщения. Така до лятото на 1917 година, когато отново го завладяло намерението да изгражда семейство и по негово искане предприели (с Фелице) пътуване през Будапеща за Арад. Изглежда пътуването му помогнало да почувства вътрешно възраждане, та обявил втори годеж. Но колко кратко трае радостта при него! Кафка започнал да се дразни от чуждото присъствие (чуждото ли казах?!) и от глупостта си — що за годеж ще е това тяхното!... Междувременно кашлицата му се усилила и получил обилен кръвоизлив. Лекарите му открили туберкулоза и по семеен съвет Кафка взел дългосрочен служебен отпуск. За сватба при тези обстоятелства естествено не можело и да се мисли.

Разтревожената Фелице в края на декември го посетила в Прага с надеждата, че ще го види с укрепнало здраве и подновени проекти, но заварила разочарование: Франц се позовал на болестта си и окончателно развалил и втория годеж с нея. В последното си писмо до Фелице той цитирал написаното от Макс Брод за него, че вече се чувствал „щастлив в нещастieto“. По-добре изразен финал за една връзка едва ли би могъл да се намери.

Макар и с болни бели дробове, Франц продължил да се надява. Надява ли?! По-скоро продължил да живее дните си по инерция. И да пише. Ще се окаже, че времето около 1919 година е най-ползотворно за писателя Франц Кафка. Тогава той сътворил и прочутото си „Писмо до баща ми“. Но това е период, в който Франц е обновен от чувства към своето ново вдъхновение Юлия Вохризек.

Срещнал я в Шелезен, където бил отседнал да твори и се лекува. Първата световна война още продължавала, но нейният изход сякаш не занимавал съзнанието на Кафка, войната в гърдите му била далеч по-болезнена тема, която нямало да го изостави до кончината му. Като контрапункт в тъжната музика на дните му в онова време се явила жизнерадостната Юлия, от чиито стъпки ехтели салютите на безгрижието. И на лекомислието. Тя празнувала своята младост в обятията на рано стареещия болник, наслаждавайки се на победите на своята жизненост над остроумието му. Той чезнел в забрава (като за последно) и изтръгвал от тази обречена картина възторг — нещо съвсем необичайно за него.

И по някое време замислил годеж. Тази дума предизвиквала смях, звучен момински смях у Юлия. (А какво изразно средство е

смехът!) Тя не смятала любовта за прелюд към брака и му го повтаряла често, а рефренът ѝ пораждал съпротива у него, та Франц в онези моменти ставал особено изобретателен в умението си да убеждава. И успял: бил красноречив, както винаги, нарисувал картината на своето бъдещо семейство цветна — с много палави деца и бликаща радост... Планирали годеж и отпочнали да търсят подходящо за съвместен живот жилище.

Семейството му приело тази новина като израз на лудост. Баща му нарекъл намерението „неразумно“. Как иначе да се нарече? Туберкулозно болен, гонещ четиридесетте, да се жени за едно почти дете! Но Франц упорствал. Какво бил замислил, никой не можел да проумее: нали се чувствал сгоден и с коварната болест, наричана „смъртницата“! Да, но сделката с едностайното жилище за меден месец, което подир старателно търсене двамата намерили в пражкия квартал Вършовице, се развалила и мнителният Кафка приел случилото се за предупредителен знак на провидението — разтрогнал и този годеж.

Не му било особено трудно при богатия му опит. Пък и вече познавал интелектуалката Милена Йесенска. Познавал — силно казано, по-вярно, смятал, че я познава. Тя превела на чешки език няколко негови разкази и след една паметна и за двамата среща започнали да си пишат. И да се виждат. Дъщерята на известния професор хирург Ян Йесенски, макар да произхождала от стар аристократичен род, вече била опознала „опакото на живота“, нещо повече — имала натрупани планини от страдания. Нищо че била млада. Млада, природно интелигентна, разкрепостена, красива и щедра. Едва ли е имало неин познат, на когото тя да не е дала по нещо. А парите... сами напускали шепата ѝ. Своенравният ѝ характер станал основа на нейните житейски неудачи, обстоятелствата само ги повиквали. Напук на тираничния си баща Милена се омъжила за неподходящ партньор, за по-възрастния от нея с десет години банков чиновник, влюбения в изкуствата, „щастливото мече“ Ернст Полак, с произхождащите от това последствия. После му отпуснала края... О, какво ѝ струвал Полак! И не само Полак... Разстроените ѝ нерви влизали в релсите на нормалния живот само когато пишела или превеждала. И когато общувала с личности като Кафка.

Трудно е да се прецени какво ѝ е причинил Франц, но едно е сигурно, отбелязал е ярка следа в живота ѝ на журналистка, преводачка и писателка. Тяхната сърдечна връзка възражда поривите ѝ за творчество, събуждала желанието ѝ да стои трезва след онези нощи на наркотичен сомнамбулизъм и безразсъдно поведение.

Франц се превърнал в интрига на живота ѝ. Макар че още в началото на дружбата им бил показал и своя непривлекателен външен образ. Както преди... Ето Кафка ѝ пише от пансиона Отобург в Меран, недалеч от Виена, че живее добре, че „тленното“ му тяло (пак неговите комплекси!) „едва ли би могло да понесе повече грижи“, че балконът на стаята му е издаден над градина, пълна с цъфтящи храсти, че гущери и птици, неравностойни двойки, му гостуват; пише ѝ, че с радост би ѝ предоставил този Меран... В следващото писмо оплакванията му ще изпъстрят редовете с натежала откровеност, която обаче предизвиквала появата на чувства. Сетне — така, между другото — ще отвори дума за свитъка с преводите ѝ, получени по пощата, и ще придаде нов блясък на комплиментите ѝ относно разказите му чрез омаловажаване на качествата им:

„... във всеки случай това е една безкрайно лоша моя работа; с лекота, както никъде другаде, бих могъл да ви го докажа почти ред по ред, мила госпожо Милена, само дето отвращението ми при това занимание би надвишавало по сила доказателството. Това, че написаното от мен ви харесва, му придава, разбира се, стойност, но замъглява малко представата ми за света.“

Разбира се, Франц няма да е Кафка, ако не се саморазкрие пред новата си приятелка, ако не ѝ предостави изобилие от варианти на своя образ гротеска — пък тя да се диви над тази рядка смесица от биещи се човешки черти и прояви.

Няма да пропусне да ѝ разкаже и за годежите си, отново за своята телесна немощ, за непригодността си за общуване с хората, включително и с членовете на семейството си (тук щастливото изключение е само сестричката му Отла), за творчеството си — видно пак в негативен план... Ще подчертае обаче извода си, че и от болестта

може да се извлече радост. Ще заключи в едно от писмата: „**А в нея има много сладост**“. (Страданията навярно са засилили склонността му да ползва и болката. „... Всеки човек има само онзи опит, който му предоставя неговата болка“ — ще обобщи.) Но няма да пропусне да ѝ предложи и свежи глътки въздух. Достатъчно е само едно нейно оплакване от някаква телесна болка, за да се втурне да я съветва какви мерки трябва да вземе, ще изреди всичките места за отдых с най-чистия въздух, ще ѝ препоръча обилна храна и здравословен режим, здрав сън, разбира се. Ще се опита да разсее страховете ѝ, макар той самият да е изграден от фобии. По всичко изглежда: внушава ѝ добрите си чувства. Не е ли това поход към територията на сърцето ѝ?

В едно от следващите писма ще ѝ разкаже за най-щастливата нощ на Достоевски... Великият руски писател пишел своя роман „Бедни хора“ току пред очите на своя съквартирант литератора Григорович, Дмитрий Василиевич. Трупал изписани листа подир листа, но позволил на съквартиранта си да прочете творбата едва когато я завършил. Възхитеният Григорович тайно я отнесъл на изгряващия в онези години критик Некрасов. В една от следващите нощи в квартирата на писателя нахълтали Некрасов и Григорович и започнали да прегръщат и целуват Достоевски. Нарекли го „надеждата на Русия“. Осъмнали в разговори, а по-късно Фьодор Михайлович дълго възклищавал: „**Ах, какви добри хора! И колко благородни!... А аз колко съм жалък. Ако погледнат вътре в мене!... Няма да повярват, ако им го кажа.**“ И една подробност: Достоевски заемал едно от челните места сред наставниците на Франц Кафка: до Киркегор, Хамсун, Ницше, Флобер, Хофманстал, Гогол. (За тази нощ у Достоевски Франц не би могъл да разкаже на Фелице, още по-малко на Юлия.)

По някое време Кафка се улавя, че обожава Милена и я обявява за „идеалната любима“. Щом е уверен, че за пръв път в живота му го е споходило „време, когато не се чувства сам“. Но ще ѝ пише, че най-сетне е срещнал жена, която е „успокояващо-тревожна“. (Отново двойственост на представите!)

Йесенска изглежда го е посетила в един от следващите дни, в стаята му се долавял парфюмът ѝ, и той изживява усещането, че тя още е тук, в стаята с двете врати, където всеки от тях държи дръжката на своята. Тези врати ще бъдат отворени и после затворени. Но отвън.

Ето го усещането за провала на всяка чувствена връзка. Появило се толкова рано.

В онези дни обаче представите му още се радвали на нейното присъствие. Успокояващо и тревожно едновременно. Отстранил фикцията, по силата на навика си той седнал да ѝ пише. (Писателят у него винаги господствал.) И писмото естествено съдържало повече литература, отколкото реален живот. За да я върне на земята, Франц ѝ разказал свое преживяване. Пак себеразкритие: Веднъж се разхождал с лодка по Вълтава. Нагоре гребял, а сетне обръщал и се оставял на течението да го носи. По някое време лягал в лодката да гледа как над него преминават мостовете. **„Тази гледка, видяна от моста, трябва да е била много смешна поради моята мършавост.“** Един служител от кантората му, който веднъж го съзрял в лодката от моста, обобщил така видяното: **„изглеждаше сякаш е настъпил Страшният съд. Беше като в мига, в който капациите на ковчезите вече се повдигат, но мъртъвците все още лежат неподвижно в тях“**. Наслада от душевното разсъбличане... Нали слабите и болните се пристрастяват към пораженията — пораженията стават тяхна естествена среда.

При Кафка имало и друго: той никога не губел образа си, държал го буден в потока на съзнанието. В своята привична колебливост той се чувствал най-сигурен и решителен. Защото за когото и да ставало дума, Кафка не забравял и себе си. Неслучайно проникновените негови ценители твърдят, че в цялото си творчество има един централен герой — той самият.

И преводачката му, макар да се чувствала „идеалната любима“, също трябвало да е проумяла, че такъв човек трудно може да бъде обичан продължително и трайно. В него нямало място за чуждата обич — всичко там било запълнено от егото му, ту като чувство на себепреклонение, ту като чувство на себеомерзение, но чувство с трайно присъствие. Била е достатъчно интелигентна, а и житейски зряла Милена и е успяла да проникне в същността му на крайно противоречив и объркан човек, който непрестанно бълва и поглъща свои мисли. Допустимо е, че по някое време ѝ е станало страшно дори: той не можел да скрие нищо свое... Такъв образ привлича само в началото, сетне отблъсква.

Ако съдя по съдържанието на писмата му, връзката им е била повече интелектуална, отколкото чувствена. (Макар Милена да е била

най-красивата, а и най-съдържателната жена сред любимите му.) И съвсем естествено и логично тази връзка се е претворила в пълноценно приятелство, когато се опознали. Тази любов обаче е дала на четящите по света романа „Замъкът“ — едно от най-интересните произведения на Кафка. Тя е и пример за интелектуална дружба. Нима е малко?

(Милена ще надживее Франц с две десетилетия, но ще намери смъртта си също рано, във фашисткия концлагер Равенсбрюк, като потвърждение на правилото: благородните да получават винаги повече страдания от останалите.)

Междувременно здравето на Франц се влошило: наред с белодробното заболяване, задълбочила се и психическата му депресия, завладяла го т.нар. непоносимост към познатото. Близките му хора вече му изглеждали страшни и нетърпими досадници, от които трябвало час по-скоро да избяга. Заминал за Мюриц на Балтийско море — надявал се промяната да го обнови, или поне освежи. Да, но там отнесъл себе си... С цялата тежест на болките. Това се случило в началото на 1923 година. В Мюриц се запознал с една твърде млада за него полска еврейка — Дора Димант, която притежавала способността мълчаливо да отгатва желанията му. И да ги изпълнява без да търси благодарност. Тя нямала интелигентността на Милена, нито практическия усет на Фелице, не притежавала и жизнелюбието на Юлия, но умеела като никоя друга да го успокоява. И да го зарежда с желание за живот. Без думи, с ласки само, му внушавала, че той ще оздравее, стига да живее природосъобразно, което значело — по нейните съвети. Той повярвал на простосърдечието ѝ и някак бързо се влюбил — приел Дора за пратеничка на Йехова, дошла да удължи дните му, а и да ги направи по-поносими.

Дора Димант, която на шега той наричал „моят диамант“, придобила още блясък в неговите очи, ала загубила от своята твърдост — станала отстъпчива пред капризите му. С това окончателно го спечелила. Под въздействието на любовта (вълшебното лекарство) Франц се почувствал по-добре. Въобразил си дори, че е напълно здрав. И приел да отиде с Дора в Берлин, където да заживеят сами с любовта си. Тя обещала да му осигури спокойни нощи за творчество и всичко необходимо за здравето му. Болките в гърдите му позатихнали, петната по страните на лицето му (той бузи никога не бил имал!) изчезнали и

дватамата приели този знак за надежда. Последвали няколко месеца на пълноценен и смислен живот, отбелязан от биографите му като „краткото щастие“. (Макар че при Кафка думата „щастие“ изключва основното си значение.)

През март на 1924 година Франц се почувствал крайно обезсилен и спешно заминал за Прага. С Дора естествено. След седмица постъпил в санаториума Винервалд, после в клиниката на прочутия за времето си проф. Хайек във Виена и оттам — в санаториума на санаториумите „Кирлинг“. Освен Дора край него бдял и приятелят му Роберт Клопщок. Пролетта на тази година за Кафка се оказала последна — споминал се на 3 юни и бил погребан в родния му град Прага. Градът, от който Франц цял живот бягал. Градът, който днес истински се гордее със своя син.

И какво излиза от цялата неразбория?

За мен: че изтъканият от противоречия и несигурност Кафка е обичал, макар и посвоему, няколко жени, заслужили чувствата му с различни достойнства. Практичната германка Фелице Бауер, като разбрала най-сетне кой е Франц Кафка, продала писмата му на добра цена и изживяла живота си в САЩ до дълбока старост.

Жизнерадостната Юлия забравила бързо „болника“ и изчезнала в своята безизвестност.

Благородната и рано еманципирана Милена Йесенска разпръснала и останките на своята перспектива за нормален живот и намерила за покой мъченическа смърт.

А последната му любов Дора Димант продължила — вече като госпожа Кафка — да помага всеотдайно на името му. И понесла упрека, че е унищожила някои от последните му творби, макар на всички посветени да е известно, че такова е било предсмъртното желание на автора им. (Изтерзаният от агонията Франц не ги харесвал.)

Все пак има светлина и на този хълм: Дора била жената, успяла да предостави на упорития недоволенник половин година обикновена човешка радост — това, което на никоя друга не се удадо. В този смисъл тя заслужила да носи името Дора Кафка. (На чешки кафка означава „чавка“, в смисъл на „сива гарга“... Но когато стои след Франц, Кафка олицетворява един невероятно дълбок художествен свят,

в който трепти в цялата си пълнота и сложност красотата на човешките мисли.)

* * *

С Фелице през март 1914 година

Милена Йесенска

Кафка през 1920 година

Дора

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.